

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj IX.

O sredo 11. rožnika (ranoletna) 1851.

List 24.

Na planini.

Vstopim se na verh planine,

Solnce ravno gori gre,
Z nebotične visočine
Se mi daljni svet odpre.

Se ozrem na domovino,
Gledam na Gorensko stran,
Zrem dolino za dolino,
Za planjó odpre se plan.

Polje žita rodovitno
Se v oči mi lesketá,
Vidi pridnost se očitno
Kmetovavca marniga.

Bister potok, reka vije
Se tje v rajsko zelenjád,
Zemlja vlage se napije,
Obrodí stotérni sád.

Hrib za hribom se vzdiguje,
Gora gleda čez goró,
Božjo moč mi oznanuje
Vse kar vidi krog okó.

Tamkaj beliga Triglava
Mi spoznati da ozír,
Bistra tam izteka Sava,
Petja nevsahljivi vir.

Ondi se mi odgrinjuje
Blejskiga jezéra kras,
Raj pozemski, kar spričuje
Enolično občni glas.

Od tam doli, kjer megla se
Ravno je pretergala,
Sem v oči mi lesketá se
Svit zidovja beliga.

Stara tam stoji Ljubljana
Kdej naroda kinč in kras,
Sinom mati slavnoznana,
Kdaj spet pride tisti čas?

Zrem po hribih, zrem po polji
Vbešam sem in tje oči,
Gledam kar mi je po volji
Mesto zdaj in zdaj vasi.

Vidim pred seboj Gorénsko,
Tamkaj Notranjsko spoznam,
V vinorodno stran Dolénsko
Zdaj oči tje vperte imám.

Tamkaj doli s Krajnci brati
Glej! se Štajarc in Horvat,
Ne zamuja desne dati
Tu mi Korotanski brat.

Rajske rádoti zigrava
V vnetih persih mi sercé,
Vidim brata brat spoznava,
Vedno bolj od dne do dné.

Ure čakam ene same
Ene čakam, je želim,
Da nas sloga vse objame,
Potlej — potlej rad zaspim.

M. Valjavec.

Mili glas iz Notranjiga v gojzdnih zadevah.

Glas iz Notranjiga pod čerkama M. V. v Zagrebškim časopisu „Südslawische Zeitung“ novo postavó za varstvo gojzdev na pomoč kliče. Želje tega glasa so v soglasju s željami, ki so bile v prid dežele mnogokrat in tudi v „Novicah“ razodete. Naj bi ne bil dolgo več glas vpijočiga v pušavi! Takole govóri:

„Nekdaj so bili težavni časi — časi, o katerih je le sila močnejšiga veljala. Pravice takrat nista ukazovala um in rahlo peró, ampak pést in ojstri meč. Kakor po celi Evropi so tudi na Krajskim na homeih in skalah gradovi postajali, v katerih so prebivali močnejši. Pod te gradove pa se se naselile bolj slabe množice, ki so ob časih potrebe pomoči in brambe iskale in jo tudi našle v mogočnejših gradovih. Kolikor se je močnejšimu, to je, vitezu poljubilo, si je, ker družiga gospodarja takrat ni bilo, zemlje prilastil, in je po tem izročil njegovimu varstvu izročnim branjenikom, to je, oprodam v obdelovanje. — Ščasama je bilo najdeno černilo za bukvtiskarnice in smodník; jekleni oklépi so se izsleki; iz mečev so se začeli plugi izdelovati; rodovitno zemljo so vitezi med oprode razdelili s tem pogojem, da je vitez dobival, česar je potreboval, in da so ga za gospodarja spoznali in častili. Gojzdje (boršti) takrat skoraj nobene cene niso imeli, razun te, česar se je iz njih lesa za hiše in pahiše in kurjavo potrebovalo. Vitez jih je sicer kot svojo lastnino imel, tode ta lastnina ni nobene obresti (nobeniga činža) dajala.

Konec 15. stoletja se je začel boj uma zoper vražtvo in neumnost. Tri véke je bila Evropa s kervjo močena — poslednjič je vunder um zmagal in pregnal nekatere tistih oblakov, ki so ga dolgo mračili. Razcvetelo je družljivo življenje ljudstev — razcvetela je kupčija in umetnija! — Konec 18. stoletja se je začelo daniti v zahodnih deželah in nekdanje silovito hlapčovstvo je zginilo. Iz vitezov so postali grajšaki, iz oprodov podložni. Gojzdje so ostali lastnina grajšin, tode podložnik je imel služne pravice (servitute) do gojzda za svoje potrebe. Ko so bili davki na gojzde naloženi, ni imela grajšina nobeniga dobička iz gojzdov, ampak še celo velike težave z njimi. Ni še sto lét preteklo, ko je marsiktera grajšina podložne s sekucijo silila iz gojzda rodovitno polje narejati.

Kupčija je obogatila Španijo, Angleško, Holandsko, Benetke, Genuo, Hamburg i. t. d., in kakor se je kupčija iz zahodnih deželá v izhodne širila, ji je bil um zvest tovarš. Barka za barko je prišla na morje, in gojzd se je čedalje bolj od bregov morjá pomikoval v notranjstvo dežel. Cele dežele so prišle ob gojzde, in med vsimi je primorska Dalmatinska dežela nar večí zgube terpela. Ni še veliko lét preteklo, kar je Krajska dežela na versto prišla, viditi, kako od dne do